Aleksi Kalenius 12.9.2023

neuvotteleva virkamies

OKM/KPE

Lausunto eduskunnan tulevaisuusvaliokunnalle

K 2/2023 vp Hallituksen vuosikertomus 2022

Koulutustarpeiden ennakointi

Koulutustarpeiden ennakointi muodostaa osan tietoperustaa, jonka varaan koulutustarjonnan mitoitusta koskevat päätökset rakennetaan. Tyypillisesti politiikkasuuntien valinta kulkee hallituskausien rytmissä ja koulutustarjontaa koskevat tavoitteet on tyypillisesti asetettu hallituskauden alussa.

Työvoima- ja koulutustarpeen ennakoinnissa työvoimatarpeen ennakointi on tapahtunut pääosin työministeriössä, sittemmin työ- ja elinkeinoministeriön ensisijaisessa ohjauksessa. Työvoimatarpeen ennakoinnissa on eri tavoin suoraan mallinnettu tai laadullisemmin arvioitu työvoiman kysynnän ja työllisyyden tulevaa kehitystä, ensin virkatyönä työministeriössä, sittemmin Valtion taloudellisessa tutkimuslaitoksessa sekä myöhemmin kilpailutettuna palveluna. Vuodesta 2010 lähtien työvoimatarvetta on ennakoitu laskennallisen yleisen tasapainon VATTAGE-mallilla, (myöhemmin FINAGE), jonka avulla on arvioitu toimialarakennetta ja työllisyyden kehitystä toimialoittain. Ennakoinnissa on tehty oletuksia mm. viennin kehityksestä, tulevasta tuottavuuskehityksestä eri sektoreilla sekä maahanmuutosta.

Työvoimatarve-ennakointiin pohjautuva koulutustarpeiden ennakointi on tehty pääosin opetusministeriössä, sittemmin Opetushallituksessa, osin opetus- ja kulttuuriministeriön ohjauksessa. Koulutustarpeen ennakoinnissa tavoitteena on ollut arvioida ennakoituun työvoimatarpeeseen vastaamiseen tarvittava koulutustarjonta. Ennakoinnissa on arvioitu mm. eri ammattiryhmien tulevan koulutusrakenteen kehitystä, moninkertaisen koulutuksen määrää sekä aikuisväestössä olevan työvoimareservin hyödyntämismahdollisuuksia.

Työvoima- ja koulutustarpeen ennakoinnin tavoitteena on tukea strategisia yhteiskuntapoliittisia valintoja mm. elinkeinorakenteen ja työmarkkinoiden kehittämisen suunnasta. Koska työvoiman tarjonta vaikuttaa työvoiman kysyntään, ennakoinnin perusteella tehdyt ratkaisut koulutustarjonnan rakenteesta vaikuttavat suoraan siihen, millainen työmarkkinakehitys on työvoiman saatavuuden puolesta mahdollinen.

Työvoima- ja koulutustarpeen pitkän aikavälin ennakointi ei ole ennustamista, vaan apuväline tulevaisuuteen vaikuttavien valintojen tekemiseen. Sen tulosten käyttäminen strategisen yhteiskuntapolitiikan valintojen välineenä edellyttää, että tulokset antavat päätöksentekijälle välineitä arvioida, miten tehtävät valinnat koulutuksen suuntaamisesta vaikuttavat taloudelliseen kehitykseen eri sektoreilla.

Opetus- ja kulttuuriministeriö osallistui hallituksen vuosikertomuksessa 2022 raportoituun työ- ja elinkeinoministeriön työvoimatiekartta-hankkeeseen. Kertomusvuonna valmistunut hankkeen asiantuntijoiden kehittämä tietomalli syvensi ymmärrystä työvoimapulan ja kohtaanto-ongelmien syistä ja

laajuudesta eri ammateissa ja alueilla sekä tarkensi kuvaa työvoimareserveistä ja työvoiman maahanmuuton tarpeesta.

Vuosikertomuskauden jälkeen tänä vuonna on käynnistynyt VN TEAS –hanke ”Työvoima- ja koulutustarpeen ennakointi strategisen yhteiskuntapolitiikan välineenä”, joka tarkastelee viime vuosikymmeninä toteutettua työvoima- ja koulutustarpeen ennakointia. Hankkeessa selvitetään, kuinka läpinäkyvästi 1970-2020-luvuilla julkaistuissa työvoima- ja koulutustarpeen ennakointiraporteissa raportoidaan ennakointitulokset tavalla, joka kuvaa 1) ennakoinnin tulosten kannalta keskeiset oletukset ja 2) ennakoidun kehitysuran tavalla, joka mahdollistaa politiikkatoimien tarkistamisen, jos ennakoitu kehitys tai sen ennakoinnissa käytetyt oletukset eivät toteudu. Selvityksessä tehdään esityksiä ennakointitulosten raportoinnin hyvistä käytännöistä ja vältettävistä puutteista. Selvitys tulee valmistumaan keväällä 2024.

Opetushallitus on tehnyt pitkän aikavälin koulutustarpeen ennakointia perustuen uusimpaan työvoimatarve-ennakointiin (Honkatukia et al. 2021). Työvoimatarve-ennakointia ollaan myös päivittämässä ministeriöiden yhteisen ENKO-ennakointikonsortion hankkeessa. Politiikkatoimia valittaessa ennakointituloksia on tarkasteltava yhdessä hallituksen asettamien työvoima- ja koulutuspoliittisten tavoitteiden kanssa.